

Text as Reflection of Multiple Ethnic Identity (on material of autobiographic novels by N. Mandela and P. Abrahams)

Текст як віддзеркалення множинної етнічної ідентичності (на матеріалі автобіографій Н. Мандели та П. Абрагамса)

Svitlana Pilishek
Ph.D. in Psychology,
Assistant Professor

Світлана Пілішек
кандидат психологічних наук,
доцент

E-mail: svitlanapilishek24@gmail.com

orcid.org/0000-0002-3685-8901

Researcher ID: C-2377-2018

Khmelnytsky National University
✉ 11, Instytutaska Str.,
Khmelnytsky, Ukraine, 29016

*Хмельницький національний
університет*
✉ вул. Інститутська, 11,
м. Хмельницький, Україна, 29016

Original manuscript received May 17, 2018

Revised manuscript accepted March 19, 2019

ABSTRACT

The article deals with peculiarities of development and manifestation of multiple ethnicity of personality in conditions of polyethnic and multilingual environment that serves as a basis for transformation of both personality's outlook and ethnic identity as a result of learning the second language. The current research is focused on studying the texts of autobiographic novels by Nelson Mandela («A Long Walk to Freedom») and Peter Abrahams («Tell Freedom») written in South African variant of English. Identification of original channels of culturally marked lexis that has been identified in the texts of autobiographies mentioned above has made it possible to confirm the facts multiple ethnicity that the authors possess. Language as a complex,

evolutionary, hierarchically built megasystem undergoes changes at all levels while existing in a particular cultural and historical environment. The character and dynamics of such changes are predetermined by a range of factors including language contacts. The flexibility and cumulative character of the language system make it possible for the language to borrow culturally marked lexis from the «other» language. Such processes are predetermined by the fact that any language exists in close connection to the environment – the people; a language is a means of reality objectivation, a reflection of personality's world. A personality learns another language, uses it in everyday life, absorbs elements of national cultures that are manifested in language through culturally marked lexis, builds own language picture of the world, and creates a network of multiple ethnicities that find their reflection in language. Interaction between a personality and representatives of other ethnic societies within a particular environment highlights both ethnic integrative and differentiating role of language.

Key words: *ethnic identity, language identity, multiple ethnicity, culturally marked lexis, language variant, text.*

Вступ

Глобалізаційні процеси, які відбуваються у цивілізованому світі, чинять безперечний вплив на взаємодію політичних та економічних систем країн, а також їх мов і культур. Ера колонізаторської політики Великої Британії у ХІХ ст. створила унікальні умови для поширення англійської мови поза межами цієї держави та, як наслідок, міжетнічних і міжмовних контактів, котрі спричинили виникнення та розвиток мовних варіантів. Кінець ХІХ та початок ХХ століть лише поглибили трансформаційні процеси в системах контактуючих мов насамперед через зрушення етнолінгвальної, етнокультурної, соціальної та інших видів ідентичностей їх носіїв. З плином часу такий стан справ окреслюється ускладненням та удосконаленням форм і способів міжкультурної комунікації, сприянням безперешкодній міграції, виникненням надсучасних способів миттєвого обміну інформацією за допомогою спільної мови. На особливу увагу заслуговує специфіка формування південно-африканського варіанта англійської мови (ПАА), оскільки для самого регіону нинішньої демократичної Південно-Африканської республіки (ПАР) типовими є поліетнічність, полікультурність, багатомовність; саме це і зумовлює **актуальність нашого дослідження.**

Аналіз наукової літератури показав, що питання ідентичності широко висвітлюється як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, серед яких О. Бондаренко (2012), М. Варій (2016), Л. Васильєва (2016), М. Гончарова (2005), Н. Денисюк (2013), О. Матузкова (2015), О. Пінчук (1995), Д. Піонтковська (2017), О. Почепцов (1990), О. Ровенчак (2011), О. Селіванова (2008), Л. Співак (2015), Н. Adam (1995), J. Fishman (1999), O. Garcia (2009), K. Liebkind (1999), K. Noels (2014), A. Ouane (2009), S. Rudwick (2006) та ін. У роботах філософської, соціологічної, психологічної, філологічної спрямованості розглядають зміст поняття ідентичності та її змінний характер, визначають її форми та види, з'ясовують фактори, котрі впливають на її формування та прояв. Безперечним надбанням науки є відстежений взаємозв'язок ідентичності та мови. Ще О. Потебня (1993) зауважував, що «мова є не тільки найкращою, а й справжньою, єдиною прикметою, за якою ми впізнаємо народ» (Потебня, 1993: 178–190). Водночас, не повністю розкритим залишається аспект взаємного впливу англійської мови на стани множинної етнічної ідентичності мовців (як форми ідентичності) та на системи їхніх рідних мов. Серед південно-африканських науковців є такі, котрі вивчають механізми дії етнічної ідентичності індивіда на екологію індигенних мов (Kembo-Sure, 2009; Makalela, 2005; Rudwick, 2006); проте недостатньо дослідженою залишається ситуація із тим, як індигенні мови ПАР впливають на трансформацію системи англійської мови (точніше, ПАА), а також як множинна етнічна ідентичність тих, хто використовує англійську мову для повсякденного спілкування, проектується на саму мову. Усе зазначене додатково підсилило **актуальність** нашого дослідження і зумовило формулювання **мети** запропонованої наукової розвідки – встановити факти існування множинних етнічних ідентичностей мовців у англійській комунікації жителів ПАР.

Методи і методики дослідження

Для досягнення окресленої мети передбачається вирішення низки **завдань**, серед яких: (1) дати визначення множинної етнічної ідентичності та встановити чинники її формування; (2) виявити

випадки актуалізації множинної етнічної ідентичності у текстах публіцистичного стилю.

Зазначені мета і завдання роботи зумовили використання загальних та спеціальних **методів** дослідження. До загальних методів належимо *спостереження* над об'єктом дослідження, *індукцію* (узагальнення результатів конкретних спостережень), *дедукцію* (виведення окремого із загального), *аналіз* фактичного матеріалу, *кількісний* метод (для встановлення обсягу вибірки та обробки отриманих даних), метод *порівняння* результатів аналізу. Серед спеціальних лінгвістичних методів дослідження, що були нами використані, – *дистрибутивний* метод і метод *дискурсивного аналізу* (для аналізу лексичних одиниць та їх оточення у дискурсі), *контекстуально-інтерпретаційний* аналіз (для встановлення семантичного об'єму досліджуваних одиниць). Із сукупності психолінгвістичних методів нами було відібрано та застосовано метод контент-аналізу (для визначення особливостей вербальної поведінки особистості за ознаками походження вживаної культурно маркованої лексики), кількісний метод (як етап методу контент-аналізу для визначення частоти вживання культурно маркованих слів із метою встановлення етнічної ідентичності мовця), метод класифікації (для розподілу виявлених лексично маркованих слів у групи за мовою походження).

Матеріалом для комплексного системного аналізу обрано автобіографічні твори Нельсона Мандели (Mandela, 1995) «Довгий шлях до свободи» (*Long Walk to Freedom*) та Пітера Генрі Абрагамса (Abrahams, 1954) «Пароль – свобода» (*Tell Freedom*), написані південно-африканським варіантом англійської мови. Вибір текстів цих письменників зумовлений їхнім спільним походженням з ПАР та однаковим соціальним станом на період дитинства, схожим віком та рівнем отриманої освіти, подібною політичною позицією. Спільні біографічні дані та життєвий досвід Н. Мандели та П.Г. Абрагамса, відбиті в автобіографіях, створюють основу для проведення порівняльного аналізу отриманих результатів. Єдине, що не є спільним у зазначених авторів – етнічна приналежність, зумовлена проживанням на географічно різних територіях ПАР та яка віддзеркалює унікальні індигенні культури, в осередках яких відбувалося становлення особистостей цих письменників та громадських діячів.

Результати та дискусії

Ідентичністю називають стан зв'язку особистості із певною групою суспільства, якому притаманна низка норм, ідеалів, систем цінностей і усвідомлення нею (особистістю) своєї належності до даної підструктури суспільства та свого місця у ній. Саме цей стан зумовлює закладання особливостей світосприйняття індивіда, утворює особистісну мовну картину світу, продукує інтегративне ставлення до мови як до одного із каналів ідентифікації. Ідентифікувати особистість етнічно можливо за притаманною їй сукупністю етнокультурних цінностей, які характеризують взаємодію людини як із етносом, так і з соціумом; при цьому етнокультурні цінності «не залежать від конкретної людини, а визначаються культурою» (Варій, 2016).

Водночас, визначення ідентичності також виділяє особистість з-поміж маси інших людей через специфіку світосприйняття та мову. Відтак, мова є тим інструментом, за допомогою якого особистість, з одного боку, інтегрується у певну спільноту, а з іншого – вирізняється завдяки своїм етнолінгвістичним характеристикам. Що більш культурно та мовно розмаїтим є суспільство, то більш гостро постає факт прояву ідентичності, яка знаходиться у тривкій взаємодії із мовою й актуалізується через неї.

Сучасна антропологія надає мові чільне місце серед компонентів етнічної ідентичності (Пінчук, 1995; Почепцов, 1990). Позаяк між мовою та ідентичністю існує взаємозв'язок, то можна твердити, що використання певної мови впливає на формування колективної ідентичності, а колективна ідентичність впливає на систему мови та її використання у різних життєвих ситуаціях. За умов полікультурного суспільства мова панівної групи стає функціонально найбільш важливою, а тому носії меншої за значущістю мови вимушено переходять на використання панівної мови через низку економічних і соціальних переваг останньої. Водночас, варто усвідомлювати, що домінуючий статус мови не завжди і не обов'язково визначається кількісними показниками її носіїв; якісні показники – серед яких зокрема і престижність – також можуть бути визначальними (Oakes, 2001). До прикладу, ситуація з англійською мовою у ПАР. Незважаючи на те, що англійська мова

є однією із державних разом із десятима індигенними мовами (зулу, коса, сесото, тсвана та ін.), загалом нею володіють на достатньому рівні не більше двадцяти відсотків населення країни; утім знання цієї мови є ознакою якісної освіти, можливості знайти кращу роботу та підвищити рівень життя.

У змалюванні мовної ситуації у ПАР доречним буде зазначити і про різноманітність проявів ідентичності представниками етносів, які населяють країну. Так, кожен громадянин ПАР пов'язаний із низкою культурних та соціальних груп, а звідси і належність людини до різних видів ідентичностей: етнічної, соціальної, професійної і т. ін. У фокусі нашого дослідження перебуває етнічна ідентичність – усвідомлення себе людиною, приналежною до певної етнічної групи через відповідну мову.

Передусім зауважимо, що ядром етнічної ідентичності є етнічність – формальна та колективна за змістом. Етнічна ідентичність за своїм характером є продуктом соціальним, а не біологічним. Формуючись впродовж перших п'ятнадцяти років життя людини, етнічна ідентичність детермінована «суб'єктивними оцінками особистісного досвіду» (Noels, 2014: 89) і «конкретними суспільними потребами й індивідуальністю особистості» (Селіванова, 2008: 270). Досліджуючи вплив мовної ситуації у ПАР на розвиток ПАА, ми керуємось визначенням етнічної ідентичності, запропонованим О. Селівановою (2008): «Етнічна ідентичність розглядається і як результат спільних із членами етнічної групи уявлень, ідей, повсякденного досвіду, культури, історії, вірувань, мови, комунікативної поведінки, тощо, сформованих у процесі етнокультурної соціалізації та при взаємодії з іншими народами» (Селіванова, 2008: 268). Відчуття належності індивіда до певної етнічної спільноти відбувається через фіксацію присутності перелічених вище індикаторів етнічної ідентичності, включаючи мову. Отже, мова виступає етноінтегровальним параметром (Селіванова, 2008) та, відповідно, відіграє визначальну роль у міжгруповій диференціації в умовах полікультурного багатомовного середовища ПАР.

Попри важливу етнооб'єднувальну функцію, мову не слід розглядати як константну ознаку етнічної групи, оскільки остання під впливом політичних, соціальних та ін. чинників може бути змушена використовувати (частково або повністю) іншу мову

(Васильєва, 2016; Співак, 2015). Відтак ми можемо говорити про гнучкість та неврівноваженість етнічної ідентичності, її здатність до так званого розширення своїх меж, що досягається адаптуванням особистості до змін у середовищі через взаємодію (перш за все – вербальну комунікацію) у соціумі із представниками інших етнічних спільнот.

Можливість відслідкувати амбівалентність етнічної ідентичності випадає під час спостереження за мігрантами або тими, хто вивчає іноземну мову. Так, наприклад, з ХІХ ст. для встановлення комунікації між місцевими жителями Південної Африки та переселенцями з Британських островів використовувалась переважна за своїм статусом англійська мова, системні рівні якої зазнавали змін у новому лінгвальному середовищі. Водночас відбувалися трансформації етнічних ідентичностей як носіїв індігенних мов, так і носіїв англійської мови. У контексті нашого дослідження релевантними є висновки наукової розвідки К. Лібкінд (Liebkind, 1999) щодо двоканальності процесу формування станів етнічної ідентичності під час засвоєння іноземної мови. За К. Лібкінд (Liebkind, 1999), перспектива набуття іншокультурної етнічної ідентичності є можливою за умов досконалого володіння іноземною мовою та власне визначеного особистого ставлення мовця до цієї мови та культури в цілому. Говорячи про двоканальність, К. Лібкінд (Liebkind, 1999) уточнює, що ті, хто вивчають іноземну мову, ставляться до неї або як до засобу порозуміння у процесі спілкування, або як до інструменту повної інтеграції в іншомовне суспільство. При цьому первинна етнічна ідентичність індивіда залишається непорушною, якщо іноземна мова для мовця виступає звичайним засобом встановлення контакту; проте, ми можемо говорити про суттєві зміни у етнічній ідентичності, про набуття індивідом додаткових етнічних ідентичностей, якщо іноземна мова є інструментом ототожнення себе із власне носіями мови, яка вивчається (Liebkind, 1999: 148).

Про динамічний характер ідентичності фактично зауважує А. Рейєс: «етнічна ідентичність є не сталою властивістю індивіда, а соціальним здобутком, досягнутим через взаємодію» (Reyes, 2010: 400). Авторка посилається на результати досліджень Б. Ремптона (Rampton, 1995), у котрих йдеться про легкість, з якою представники етнічно розмаїтих груп підлітків утворюють нові

стани етнічної ідентифікації, порушуючи етнічні кордони через взаємодію за допомогою спільної мови спілкування в емергентних громадах (Reyes, 2010: 400).

Викладене вище дає підстави розглядати **етнічну ідентичність** як синергетичну систему – відкриту, складну, нелінійну, нерівноважну, динамічну, адаптивну, здатну до самоорганізації та мінливого розвитку. Тривкість етнічної ідентичності перебуває у протистоянні із полікультурністю і багатомовністю середовища та зазнає трансформацій у відповідь на виклики суспільства (Dombrovan & Oleksandrenko, 2018).

Колоніальний стан, котрий панував у ПАР тривалий час (1795–1961 рр.), створював передумови для виникнення складної системи взаємопроникних ідентичностей, у тому числі й етнічних. Режим апартеїду (1948–1991 рр.), навпаки, диктував умови культурної та мовної гомогенності етнічних груп, і такий суворий підхід до структурування суспільства виключав динамічність характеру ідентичностей та сприяв поширенню переконання про те, що мова виступає обмежувальною ознакою окремо взятої культурно однорідної етнічної групи. Новий демократичний лад країни (починаючи з 1991 р.) змінив вектор мовної політики на багатомовність і полікультурність, аби відповідати викликам нового тисячоліття, у межах котрих багатомовність особистості виступає засобом вираження її множинних етнічних ідентичностей та відкриває широкі можливості пізнання світу через них.

На території ПАР переважна більшість громадян є дво- або багатомовними. Вони щоденно користуються різними мовами для задоволення своїх комунікативних потреб, перебуваючи щоразу у різних мовних спільнотах. За таких обставин відбувається формування низки ідентичностей, і відповідно до комунікативної ситуації обирається саме та, яка надає індивіду відчуття безпеки, комфорту, реалізації встановлених цілей і т. ін. (Joseph, 2004). Аби стати повноправним учасником певної спільноти, індивіду необхідно перейти на мову, якою послуговується група людей, з котрими він вступає у взаємодію. Відтак, мова є безперечним базисом для комфортного переходу індивіда від однієї мовно-культурної групи до іншої та підтверджує наявність декількох ідентичностей.

Багатомовність громадян ПАР сприяє взаємопроникненню контактуючих мов та виникненню у них спільних ознак, котрі

А. Оуане визначає як гетероглосію. Ми погоджуємося із позицією дослідника, що явище транслінгвальності як різновид гетероглосії підтверджує думку, що «різні мови або їх варіанти співіснують у межах одного лінгвістичного коду» (Ouane, 2009: 57).

Система освіти ПАР всіляко сприяє поширенню вивчення та подальшому використанню англійської мови в країні. Це водночас провокує занепад індігенних мов, дев'ять з яких є державними. Дослідження, проведені південно-африканськими науковцями Е. Кембо-Суре (Kembo-Sure, 2009) та Л. Макалела (Makalela, 2005), демонструють наступне: незважаючи на те, що на території ПАР англійська є мовою спілкування на особистісному та суспільному рівні, для більшості громадян ПАР вона не є першою (рідною) мовою. Англломовний прошарок суспільства разом із мовою вбирає в себе особливості ідентичності, типової для західного світу; решта суспільства за своєю ідентичністю є більш наближеною до традиційного для регіону способу життя.

Утім, відомо, що ідентичність за мовною ознакою не завжди співпадає із етнічною. Так само, як і не можна однозначно заперечувати, що мультилінгвальність комунікації не сприяє формуванню множинних етнічних ідентичностей особистості. Такі стани часто можна зустріти у мігрантів, перше покоління котрих впродовж ранніх етапів акультурації зберігають свою етнічність разом із знанням рідної мови; у наступних поколіннях може залишатися лише пам'ять про етнічне походження, що обумовлено поступовим відходом від культурно-історичних традицій та/або мови (Altman, 2015).

У багатокультурному та багатомовному середовищі ПАР співіснують та перебувають у безперервному контакті, в тому числі й мовному, індігенні етнічні групи та нащадки британських колонізаторів, серед яких і ті, для кого англійська мова є рідною. Визначення етнічної ідентичності кожної з груп залежить від рівня володіння мовою або мовами «сусідніх» етнічних груп та прагненням ними користуватися у повсякденному житті. Отже, можна говорити про біетнічну ідентичність, множинну етнічну ідентичність, або навіть про трансетнічну ідентичність, тобто стани, коли індивід уналежнює себе до двох або більше етнічних груп водночас. Останній тип називають маргінальним або негативним. Проте, схожа ситуація виникає лише за умов невірноваженої

ідентифікації із усіма сегментами етнічностей індивіда. Отже, біетнічна або множинна етнічна ідентичності характеризуються високим рівнем володіння як рідною мовою, так і мовою (мовами) сусідніх етнічних груп. Як показує наше дослідження, стан множинної етнічної ідентичності є найбільш практичним для індивіда, оскільки досвід адаптації до середовищ багатьох груп передбачає комфортність у виборі або конкретної мови, або перемикання кодів для окремо взятої ситуації комунікації.

За обставин щоденного спілкування у нечітко виражених, змінних контекстах проявляє себе транслінгвальність. О. Гарсія (García, 2009) доводить, що транслінгвальність, яка передбачає перемикання кодів задля досягнення комунікативної мети дозволяє залучити до процесу комунікації знання усіх мов, котрими володіє індивід. Це, у свою чергу, означає, що у процесі щоденного спілкування людина із множинною етнічною ідентичністю може одночасно користуватися усіма мовами, котрими вона володіє. Обрання мови або «суміші» мов може залежати від індивідуальних особливостей самої особистості, співбесідників, ситуації, виду діяльності, теми розмови, інших чинників, які визначають вибір коду (Гончарова, 2005: 66).

Ситуація обрання мовного коду актуалізувала виокремлення такого різновиду ідентичності, як мовна. **Мовна ідентичність** визначається як «сукупність мовних характеристик індивіда або групи, яка включає знання мови (мовну компетенцію), використання мови (мовленнєву поведінку) та ставлення до мови (мовні установки)» (Губогло, 2003: 39; Бондаренко, 2012: 12–24). Мовна ідентичність є продуктом ідентифікації індивіда із відповідною мовною спільнотою, котра не обов'язково повинна бути такою самою, як і етнічна ідентичність. Відповідно, можна говорити про існування множинної мовної ідентичності індивіда, котрий володіє декількома мовами, серед яких може бути і така, що відповідає його етнічному походженню. Людина у різних ситуаціях вдається до використання того чи іншого коду, або одночасно двох чи декількох кодів, аби наголосити на певній етнічній ідентичності / ідентичностях, з котрою / котрими себе ототожнює.

Так само, як і етнічна ідентичність, мовна ідентичність не є стабільною. Первинно формуючись ще у дитинстві, вона має здатність трансформуватися та набувати нових компонентів, на що

впливає низка чинників. Серед них, слідом за О. Ровенчак (2011), відмічаємо такі: (1) рідна мова, (2) мова, котра знаходиться у користуванні вдома, (3) рідна мова чоловіка або дружини, (4) рідна мова кожного з батьків, (5) мовна ситуація регіону проживання, (6) залученість до «етнічної економіки» регіону проживання, (7) мова спілкування із друзями, (8) мова, за допомогою котрої здобувається освіта, (9) державна мова / мови країни проживання, (10) мова пріоритетної ідентифікації у соціокультурній групі, (11) мова, використання якої дозволяє підвищити соціальний чи економічний статус (Ровенчак, 2011: 98–99).

Вистежити прояви зміни кодів у мовленні носіїв множинних етнічних та мовних ідентичностей можна за допомогою різних методик. Нижче наводимо результати лексичного аналізу прояву множинної ідентичності у ПАА, проведеного на матеріалі англійських автобіографій вихідців із ПАР – державного діяча Нельсона Мандела (Mandela, 1995) та політичного журналіста Пітера Генрі Абрагамса (Abrahams, 1954). Обидва народилися на початку ХХ століття у етнічно змішаних родинах з аристократичним корінням на території нинішньої ПАР: Н. Мандела (Mandela, 1995) на південному сході країни у Східній Капській провінції у сім'ї королівського радника корінного народу Тембу, а П. Абрагамс (Abrahams, 1954) – на півночі в окрузі Гуатенг поблизу Йоханнесбурга від шлюбу вихідця із Ефіопії та «кольорової» жінки, яка походила з Капської провінції. Мовами спілкування у родині та рідною мовою Н. Мандела (Mandela, 1995) та П. Абрагамса (Abrahams, 1954) були відповідно мови коса та африкаанс – одні із панівних індигенних мов у обох зазначених вище регіонах ПАР. Н. Мандела (Mandela, 1995) і П. Абрагамс (Abrahams, 1954) прагнули отримати не просто початкову освіту, але й опанувати університетський курс. Станом на той час на території ПАР уже існувала розвинена мережа місіонерських шкіл, заснованих британськими колонізаторами. Освітній процес у них відбувався англійською мовою, так само як і в університетах. Рівень володіння англійською мовою і Н. Мандела (Mandela, 1995), і П. Абрагамса (Abrahams, 1954) був достатньо високим.

Лексичний аналіз текстів автобіографічних творів Н. Мандела (Mandela, 1995) та П. Абрагамса (Abrahams, 1954), написаних англійською мовою, дозволив виявити культурно

маркований фактичний матеріал, котрий вказує на етнічні та мовні ідентичності авторів, і, відповідно, з'ясувати ступінь їх впливу на формування екології ПАА.

У текстах обох автобіографій наявні культурно марковані лексеми, котрі походять із африкаанс. Африкаанс належить до групи германських мов; вона утворилася на теренах нинішньої ПАР від взаємодії голландської мови із індігенними мовами ще наприкінці XVII століття (задовго до того, як там з'явилася англійська) та існувала лише в усній формі до початку XX століття. Голландська мова та мова африкаанс є спорідненими. Вочевидь, слова з голландської мови та мови африкаанс увійшли до словників місцевих мов. Цим і можна пояснити факт присутності у лексиконі Н. Мандели (Mandela, 1995) та П. Абрагамса (Abrahams, 1954), до прикладу, таких лексем як «*baas*» (хазяїн, бос), «*kaffir*» (житель Африки негроїдної раси), «*mealie pap*» (кукурудзяна каша), «*veld*» (поле), «*moer*» (вбивати), «*Ag!*» (Ох!), «*doek*» (традиційний головний убір жінок) та ін., котрі входять до словника голландської мови.

Лексема «*baas*» обома авторами вживається у значенні «хазяїн» для позначення верховенства статусу людини білої раси у суспільстві, підлеглість їй. Зокрема в автобіографії П. Абрагамса (Abrahams, 1954) зустрічаємо форму «*basie*» як прояв найвищої поваги під час звертання:

«*My baas has run out of petrol,*» *I said.* (Mandela, 1995).

«*He's sorry, baas,*» *Uncle Sam said quickly.*
(Abrahams, 1954: 36).

«*Ready?*» *the white man said.* «*A minute, please, basie.*»
(Abrahams, 1954: 193).

В обох автобіографіях зустрічаємо іменник арабського походження, запозичений у ПАА з мови африкаанс – «*kaffir*». Словник ПАА (Dictionary of South African English on Historical Principles), укладений на історичних принципах, фіксує наступне значення цього слова: «африканець негроїдної раси, котрий проживає на території нинішньої провінції КваЗулу-Натал та північно-східних частинах Східної Капської провінції». Н. Мандела (Mandela, 1995) та П. Абрагамс (Abrahams, 1954) використовують цю лексему стосовно себе.

«*<...> they never considered me anything but a «kaffir lawyer.*» (Mandela, 1995).

*I was washing up when I heard young voices shouting: «Look at the naked **Kaffir!** Lee's **Kaffir!**» (Abrahams, 1954: 46).*

Очевидно, що у контексті автобіографій слово набуває негативної конотації («чорношкірий»).

Основу харчового раціону небагатих родин у ПАР ще і досі складає кукурудзяна каша – «*mealie pap*» мовою африкаанс. Це словосполучення зустрічаємо в обох автобіографіях: у Н. Мандели (Mandela, 1995) у частині спогадів про перебування у в'язниці часів апартеїду, а у П. Абрагамса (Abrahams, 1954) – часів дитинства.

*At 3 P.M. <...> we were delivered a container of thin **mealie pap** and no utensils.* (Mandela, 1995).

*She cooked a thick, lumpy **mealie pap**.* (Abrahams, 1954: 25).

Типове для опису африканських пейзажів слово «*veld*» – з мови африкаанс дослівно «поле» – також присутнє в обох проаналізованих текстах:

*From an early age, I spent most of my free time in the **veld** playing and fighting with the other boys of the village.* (Mandela, 1995).

*And on the open **veld** the frost lay thick and white on the grass.* (Abrahams, 1954: 28).

Враховуючи той факт, що мова африкаанс є першою мовою П. Абрагамса (Abrahams, 1954), ми можемо стверджувати, що вживання ним лексем цього походження свідчить про сформовані у нього відповідні етнічну та мовну ідентичності. Проте, не можна визнавати те саме щодо Н. Мандели (Mandela, 1995). Відомо, що політичний діяч володів мовою африкаанс на доволі низькому рівні; відтак ми не можемо говорити про сформованість у нього відповідної етнічної ідентичності. Проте вживання Н. Манделою (Mandela, 1995) у англомовному тексті його автобіографії лексем, запозичених у ПАА із мови африкаанс, можна пояснити історичними фактами тривалого перебування цієї мови на території ПАР та результатом її взаємодії із індігенними мовами, серед яких і коса – перша мова Н. Мандели (Mandela, 1995).

Лексичний аналіз текстів автобіографій показав яскравий прояв етнічної та мовної ідентичності коса та зулу у Н. Мандели (Mandela, 1995). В автобіографії П. Абрагамса (Abrahams, 1954) також зустрічаються слововживання, типові для індігенних мов

ПАР коса та зулу, але не з такою частотою, як у Н. Мандели (Mandela, 1995). Присутність лексем у тексті твору та лексиконі П. Абрагамса (Abrahams, 1954) можна пояснити результатом тривалого співіснування та взаємопроникнення місцевих мов коса, зулу, сесото, тсвана, африкаанс та ін. При цьому зважаючи лише на текст автобіографії, ми не можемо однозначно говорити про сформованість у П. Абрагамса (Abrahams, 1954) інших етнічних та мовних ідентичностей окрім тих, що пов'язані із використанням мов африкаанс та англійської.

У Н. Мандели (Mandela, 1995) знаходимо ряд лексем, типових для споріднених індігенних мов коса та зулу. Зазвичай це слова, котрі позначають характерні для культури та побуту носіїв цих мов страви, будівлі, забави та ін. Коське та зулуське походження ідентифікованих у тексті слововживань підтверджується одразу поданим автором дескриптивним перекладом останніх.

Н. Мандела (Mandela, 1995), говорячи про культуру харчування впродовж свого дитинства, вживає типові для мов коса та зулу лексеми «*umphothulo*» та «*umngqusho*», котрі позначають різновиди страв із кукурудзяної крупи. Водночас у П. Абрахамса (Abrahams, 1954) добавкою до кукурудзяної каші слугував різновид дикого шпинату «*moeroga*» – слово з мови тсвана – типової для північних регіонів ПАР.

*They could grind the kernels between two stones to make bread, or boil the mealies first, producing **umphothulo** (mealie flour eaten with sour milk) or **umngqusho** (samp, sometimes plain or mixed with beans).* (Mandela, 1995).

*She put two iron bars across the fire, moved the pap to the very edge, and put on the **moeroga**.* (Abrahams, 1954: 25).

Спогади про хлопчаче дитинство неможливі без згадок про дитячі розваги у полі. Через брак іграшок Н. Мандела (Mandela, 1995) із однолітками гралися у різноманітні ігри у полі: «*ndize*», «*icekwa*», «*khetha*».

*Boys and girls would play games like **ndize** (hide-and-seek) and **icekwa** (touch-and-run). But the game I most enjoyed playing with the girls was what we called **khetha**, or choose-the-one-you-like.* (Mandela, 1995).

Знаходимо у Н. Мандели (Mandela, 1995) і етноспецифічну для народів коса та зулу лексику для позначення назв об'єктів

місцевої архітектури: «*iingxande*» та «*uxande*» – типові назви для мов коса та зулу – означають різновиди будинків квадратної форми; зустрічається також і лексема з мови африкаанс «*rondavel*», що у перекладі означає «будинок круглої форми, у котрому проживають заможні люди».

*The buildings consisted of two **iingxande** (rectangular houses) and seven stately **rondavels** (superior huts).* (Mandela, 1995).

*<...> the regent and his wife moved to the **uxande** (middle house), which automatically became the Great House.* (Mandela, 1995).

Розкриваючи на сторінках автобіографії зміст життєвих ситуацій, Н. Мандела (Mandela, 1995) також актуалізує прояв своєї етнічної та мовної ідентичності коса через вживання лексики на позначення професій, соціального статусу. Наприклад: «*abelungu*» – принизлива назва мовою коса людей білої раси, «*inyanga*» – лікар або шаман, «*baba*» – тато або привітне звертання до літньої людини негроїдної раси серед народів зулу, «*tatomkhulu*» – дідусь або привітне звертання до літньої людини негроїдної раси серед народів коса та зулу і т. ін.

*They called me by the pet name of **Tatomkhulu**, which means «Grandpa» <...>.* (Mandela, 1995).

*«**Baba**,» I said, which means Father, and is a term of respect, «can I give you an apple?»* (Mandela, 1995).

*Chief Joyi said that the African people lived in relative peace until the coming of the **abelungu**, the white people, <...>.* (Mandela, 1995).

*My mother <...> planned to give Zenani a Xhosa baptism by calling in an **inyanga**, a tribal healer <...>.* (Mandela, 1995).

Примітно, що у тексті автобіографії П. Абрагамса (Abrahams, 1954) ми також зустрічаємо приклад поважного звертання до чоловіка похилого віку представника негроїдної раси. Однак, ця лексема актуалізує мовну ідентичність африкаанс – «*oupa*», що у перекладі означає і «дідусь», і використовується як звертання, а також іменник «*boeta*» – у перекладі з африкаанс «брат» – для позначення неформального звертання до чоловіків негроїдної раси середнього віку. Автор також вживає лексему «*kerel*» як форму

звертання до молодого чоловіка негроїдної раси та «klonkie» для позначення «кольорового» населення ПАР (обидва слова походять з африкаанс):

Oupa Ruiters was small and wiry <...>. (Abrahams, 1954: 75).

Boeta Dick had raised my wage to three shillings. (Abrahams, 1954: 168).

«Must've been unpleasant for you. I'm sorry. Alright, kerel, relax.» (Abrahams, 1954: 157).

The man behind the counter smiled at the others, then moved slightly to my end of the counter. «Ja klonkie?» (Abrahams, 1954: 210).

У цілому із текстів автобіографій Н. Мандела (Mandela, 1995) та П. Абрагамса (Abrahams, 1954) було відібрано відповідно 64 та 30 культурно маркованих лексичних одиниць. На рис. 1 проілюстровано розподіл слів за походженням. З графіку зрозуміло, що потік культурно маркованих одиниць в ПАА надходить із мов африкаанс, коса та зулу, сесото, голландської та інших мов. Такий широкий спектр виявлених мов пояснюється тривалим перебуванням цих мов у контакті між собою.

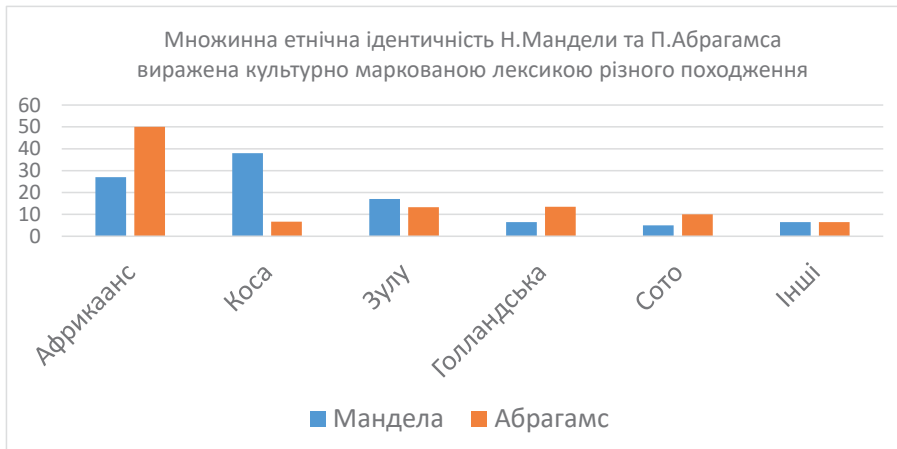

Рис. 1. Джерела походження культурно маркованих лексичних одиниць ПАА

Примітно, що найбільший відсоток запозичень у ПАА надходить з мови африкаанс. Ця індигенна для ПАР мова перебуває у тісному контакті із англійською ще з моменту перших

Британських поселень. Однак, із текстів автобіографій відомо, що Н. Мандела (Mandela, 1995) мав незначні знання мови африкаанс, але для П. Абрагамса (Abrahams, 1954) – це була мова, котрою користувалася його сім'я вдома. А отже, знання даної мови корелюють із сформованою у нього першою етнічною ідентичністю. Ми не можемо сказати те саме про Н. Манделу (Mandela, 1995).

Мова коса у роботі Н. Мандели (Mandela, 1995) представлена майже 40% від виявлених відповідних культурно маркованих одиниць. Висока питома вага запозичень з коса пояснюється тим, що ця мова є першою для Н. Мандели (Mandela, 1995) і свідчить про його першу етнічну ідентичність П. Абрагамс (Abrahams, 1954) вживає незначні 6%.

Враховуючи той факт, що обидві проаналізовані автобіографії написані англійською мовою (точніше – ПАА), ми можемо говорити і про другу сформовану у кожного автора етнічну ідентичність. Тому, відштовхуючись від результатів проведеного лексичного аналізу, ми можемо припускати, що і Н. Мандела (Mandela, 1995), і П. Абрагамс (Abrahams, 1954) є носіями множинної етнічної ідентичності: Н. Мандела (Mandela, 1995) – коса та англійської, П. Абрагамс (Abrahams, 1954) – африкаанс та англійської.

Висновки

Проведене дослідження свідчить про те, що амбівалентний характер стану етнічної ідентичності співіснує із багатомовністю та є її передумовою, в той час як множинна етнічна ідентичність є результатом розмаїтого суб'єктивного досвіду взаємодії із іншими етнічними групами як в історичному розрізі, так і в окремо взятих комунікативних ситуаціях.

Запропонований вище фрагмент результату лексичного аналізу текстів автобіографій Н. Мандели (Mandela, 1995) та П. Абрагамса (Abrahams, 1954) дозволяє зробити **висновки** про існування множинних етнічних та мовних ідентичностей авторів досліджених творів. Практично доведено та проілюстровано думку, що ряд ідентичностей, які утворюють складну систему особистості індивіда, формуються, безперервно змінюються та актуалізуються через мову. Саме мова, чи то рідна, чи то та, яку

людина опановує, уналежнює мовця до конкретної етнічної групи або груп і допомагає визначити низку інших ідентичностей. Людина одночасно може усвідомлювати себе носієм декількох етнічних та мовних ідентичностей і актуалізувати через мову ту ідентичність, котра є найбільш прийнятною для окремої ситуації, котра підкреслює самотність особистості та/або допомагає отримати переваги різного плану. Характер нашого дослідження передбачав відслідковування особливостей впливу на стан мови процесу перемикавання кодів, котрий має місце завдяки реалізації мовцями їх множинних етнічностей та «впаюванню» в тіло основної мови спілкування лексичного матеріалу, типового для інших контактних мов. Проведене дослідження показало, що носіям південно-африканського варіанта англійської мови притаманна множинна етнічна та мовна ідентичності, що відбивається на словниковому складі досліджуваного варіанта англійської мови, збагачуючи його запозиченнями із місцевих мов. **Шляхи наших подальших наукових розвідок** передбачають лексичний аналіз фрагментів інтернет-дискурсу на виявлення у них ознак актуалізації множинних етнічних ідентичностей їх авторів.

Література

- Бондаренко А.Ф. Язык. Культура. Психотерапия. Киев: Кафедра, 2012. 416 с.
- Варій М.Й. Психологія особистості. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 608 с.
- Васильєва Л.П. Національно-культурна ідентичність та етнокультурні асоціації. *Мовознавство*. 2016. № 1. С. 11–22.
- Гончарова М. Роль мови у формуванні різновидів ідентичностей. *Мова і суспільство*. 2005. Вип. 6. С. 60–69.
- Губогло М.Н. Идентификация идентичности: Этносоциологические очерки. Москва: Наука, 2003. 764 с.
- Денисюк Н.П. Формирование этнической идентичности в современных условиях. *Вестник БДУ*. 2013. № 3. С. 86–89.
- Магузкова Е.П. Идентичность и язык. *Интегральная теория англоязычной коммуникации: коллективная монография* / Під заг. ред. Т.І. Домброван. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2015. С. 106–146.
- Пінчук О. Мова та духовний потенціал людини та етносу. *Генега*. 1995. № 1. С. 25–30.
- Піонтковська Д.В. Психологічні особливості розвитку національної ідентичності студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Острог, 2017. 20 с.
- Потебня А.А. Мысль и язык. Киев: СИЭНТО, 1993. 192 с.

- Почепцов О.Г. Языковая ментальность: способ представления мира. *Вопросы языкознания*. 1990. № 6. С. 120–122.
- Ровенчак О.А. Етнічні та мовні ідентичності та практики українських мігрантів до Польщі та Греції. *Соціальна психологія*. 2011. № 6(50). С. 97–106.
- Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: «Довкілля – К», 2008. 713 с.
- Співак Л.М. Психологія розвитку національної самосвідомості особистості в юності. Кам'янець-Подільський: «Рута», 2015. 300 с.
- Abrahams, P.H. (1954). *Tell Freedom. Memories of Africa*. New York: Alfred A. Knopf Inc.
- Adam, H. (1995). The politics of ethnic identity: Comparing South Africa. *Ethnic and Racial Studies*, 18(3), 457–475. <https://doi.org/10.1080/01419870.1995.9993874>
- Altman, C. (2015). Two Measures of Bilingualism in the Memories of Immigrants and Indigenous Minorities: Crossover Memories and Codeswitching. *Journal of Psycholinguistic Research*, 44, 187–200. <https://doi.org/10.1007/s10936-014-9288-4>
- Dictionary of South African English on Historical Principles* (n.d). Retrieved from <http://dsae.co.za/>
- Dombrovan, T., & Oleksandrenko, K. (2018). Language Development as a Change of the Parameter Pattern of the Language System. *Psycholinguistics*, 23(2), 66–80. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1210061>
- Fishman, J.A. (1999) *Language and ethnic identity*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Garcia, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Joseph, J.E. (2004). *Language and identity: national, ethnic, religious*. Hampshire: Palgrave MacMillan. <https://doi.org/10.1057/9780230503427>
- Kembo-Sure, E. (2009). English as a medium of instruction in Africa: implementing bilingualism in a non-diglossic context. In K.K. Prah & B. Brocke-Utne (Eds.), *Multilingualism: an African advantage; a paradigm shift in African languages of instruction policies* (pp. 79–109). Cape Town: CASAS.
- Liebkind, A. (1999). Social Psychology. In J.A. Fishman (Ed.), *Language and Ethnic Identity* (pp. 141–151). Oxford, New York: Oxford University Press.
- Makalela, L. (2005). We Speak Eleven tongues: Reconstructing multilingualism in South Africa. In B. Brooke-Utne & R. Hopson (Eds.), *Languages of Instruction for African Emancipation: Focus on Postcolonial Contexts and Considerations* (pp. 147–174). Cape Town: CASAS and DAR es Salaam: Mkuki na Nyota.
- Mandela, N.R. (1995). *Long Walk to Freedom. The Autobiography of Nelson Mandela*. Boston, New York, London: Little, Brown and Company.
- Noels, K.A. (2014). Language variation and ethnic identity: A social psychological perspective. *Language and communication*, 35, 88–96. <http://dx.doi.org/10.1016/j.langcom.2013.12.001>
- Oakes, L. (2001). *Language and National Identity: Comparing France and Sweden*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/impact.13>
- Ouane, A. (2009). My journey to and through a multilingual landscape. In B. Brock-Utne & G. Garbo (Eds.), *Language and Power: The Implications of Language for Peace and Development* (pp. 164–172). Dar es Salaam, Tanzania: Mkuki na Nyota Publishers Ltd.
- Rampton, B. (1995) *Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents*. London: Longman.

- Reyes, A. (2010). Language and Ethnicity. In N.H. Hornberger & S.L. McKay (Eds.), *Sociolinguistics and Language Education* (pp. 398–426). Bristol, UK: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781847692849-017>
- Rudwick, S. (2006). *Language, Identity and Ethnicity in Post-apartheid South Africa: The Umlazi Township Community*. Durban: University of KwaZulu-Natal.

References

- Bondarenko, A. (2012). *Yazyk. Kultura. Psihoterapiya [Language. Culture. Psychotherapy]*. Kyiv: Kafedra [in Russian].
- Varii, M.Y. (2016). *Psykhohihiya osobystosti [Personality Psychology]*. Lviv: Lvivska Politehnika [in Ukrainian].
- Vasylyeva, L.P. (2016). Natsionalno-kulturna identychnist ta etnokulturni asotsiatsii [National cultural identity and ethnocultural associations]. *Movoznavstvo – Language studies, 1*, 11–22 [in Ukrainian].
- Honcharova, M. (2005). Rol movy u formuvanni riznovydiv identychnostey [The role of language in forming varieties of identities]. *Mova i suspilstvo – Language and society, 6*, 60–69 [in Ukrainian].
- Guboglo, M.N. (2003). *Identifikatsiya lichnosti: etnosotsiologicheskiye ocherki [Personality identification: ethnosociological essays]*. Moscow: Nauka [in Russian].
- Denisiuk, N.P. (2013). Formirovaniye etnicheskoy identichnosti v sovremennykh usloviyakh [Forming of ethnic identity in contemporary conditions]. *Vesnik BDU – Herald of BSU, 3*, 86–89 [in Russian].
- Matuzkova, E. (2015). Identichnost i yazyk [Identity and language]. In T.I. Dombrovan (Ed.), *Intehralna teoriya angломovnoyi komunikatsiyi [Integral theory of English communication]* (pp. 106–146). Odesa: I.I. Mechnikov ONU [in Russian].
- Pinchuk, O. (1995). Mova ta dukhovnyi potentsial liudyny ta etnosu [Language and spiritual potential of people and ethnos]. *Heneza – Genesis, 1*, 25–30 [in Ukrainian].
- Piontkovs'ka, D.V. (2017). Psykhohohichni osoblyvosti rozvytku natsionalnoyi identychnosti studentskoyi molodi [Psychological Features of Development of Student's National Identity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ostroh [in Ukrainian].
- Potebnya, A.A. (1993). *Mysl i yazyk [Thought and language]*. Kyiv: SLenTO [in Russian].
- Pocheptsov, O.G. (1990). Yazykovaya mentalnost: sposob predstavleniya mira [Language mentality: a means of imagining the world]. *Voprosy yazykoznavniya – Language studies issues, 6*, 120–122 [in Russian].
- Rovenchak, O. (2011). Etnichni ta movni identychnisti ta praktyky ukraiyinskykh mihrantiv do Polshi ta Hretsiiyi [Ethnic and language identities and practices of Ukrainian migrants to Poland and Greece]. *Sotsialna psykhohihiya – Social Psychology, 6(50)*, 97–106 [in Ukrainian].
- Selivanova, O.O. (2008). *Suchasna lnhvistyka: napryamy ta problem [Modern linguistics: directions and issues]*. Poltava: «Dovkilliya – K» [in Ukrainian].
- Spivak, L.M. (2015). *Psykhohihiya rozvytku natsionalnoi samosvidomosti osobystosti v yunosti [Psychology of development of personality's national self-consciousness in youth]*. Kamyanyets-Podilsky: Ruta [in Ukrainian].

- Abrahams, P.H. (1954). *Tell Freedom. Memories of Africa*. New York: Alfred A. Knopf Inc.
- Adam, H. (1995). The politics of ethnic identity: Comparing South Africa. *Ethnic and Racial Studies*, 18(3), 457–475. <https://doi.org/10.1080/01419870.1995.9993874>
- Altman, C. (2015). Two Measures of Bilingualism in the Memories of Immigrants and Indigenous Minorities: Crossover Memories and Codeswitching. *Journal of Psycholinguistic Research*, 44, 187–200. <https://doi.org/10.1007/s10936-014-9288-4>
- Dictionary of South African English on Historical Principles* (n.d). Retrieved from <http://dsae.co.za/>
- Dombrovan, T., & Oleksandrenko, K. (2018). Language Development as a Change of the Parameter Pattern of the Language System. *Psycholinguistics*, 23(2), 66–80. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1210061>
- Fishman, J.A. (1999) *Language and ethnic identity*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Garcia, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Joseph, J.E. (2004). *Language and identity: national, ethnic, religious*. Hampshire: Palgrave MacMillan. <https://doi.org/10.1057/9780230503427>
- Kembo-Sure, E. (2009). English as a medium of instruction in Africa: implementing bilingualism in a non-diglossic context. In K.K. Prah & B. Brocke-Utne (Eds.), *Multilingualism: an African advantage; a paradigm shift in African languages of instruction policies* (pp. 79–109). Cape Town: CASAS.
- Liebkind, A. (1999). Social Psychology. In J.A. Fishman (Ed.), *Language and Ethnic Identity* (pp. 141–151). Oxford, New York: Oxford University Press.
- Makalela, L. (2005). We Speak Eleven tongues: Reconstructing multilingualism in South Africa. In B. Brooke-Utne & R. Hopson (Eds.), *Languages of Instruction for African Emancipation: Focus on Postcolonial Contexts and Considerations* (pp. 147–174). Cape Town: CASAS and DAR es Salaam: Mkuki na Nyota.
- Mandela, N.R. (1995). *Long Walk to Freedom. The Autobiography of Nelson Mandela*. Boston, New York, London: Little, Brown and Company.
- Noels, K.A. (2014). Language variation and ethnic identity: A social psychological perspective. *Language and communication*, 35, 88–96. <http://dx.doi.org/10.1016/j.langcom.2013.12.001>
- Oakes, L. (2001). *Language and National Identity: Comparing France and Sweden*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/impact.13>
- Ouane, A. (2009). My journey to and through a multilingual landscape. In B. Brock-Utne & G. Garbo (Eds.), *Language and Power: The Implications of Language for Peace and Development* (pp. 164–172). Dar es Salaam, Tanzania: Mkuki na Nyota Publishers Ltd.
- Rampton, B. (1995) *Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents*. London: Longman.
- Reyes, A. (2010). Language and Ethnicity. In N.H. Hornberger & S.L. McKay (Eds.), *Sociolinguistics and Language Education* (pp. 398–426). Bristol, UK: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781847692849-017>
- Rudwick, S. (2006). *Language, Identity and Ethnicity in Post-apartheid South Africa: The Umlazi Township Community*. Durban: University of KwaZulu-Natal.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються особливості становлення та актуалізації множинної етнічної ідентичності особистості в умовах поліетнічного та багатомовного середовища, котре є передумовою трансформації світогляду особистості, змін у структурі її етнічної ідентичності у результаті опанування другої мови. Фокус даного дослідження зосереджений на вивченні текстів автобіографій південно-африканських громадських діячів Нельсона Манделу «Довгий шлях до свободи» (*A Long Walk to Freedom*) та Пітера Абрагамса «Пароль – Свобода» (*Tell Freedom*), написаних південно-африканським варіантом англійської мови. Встановлення каналів походження виокремленої культурно маркованої лексики у зазначені вище автобіографіях дозволило зафіксувати факти множинної етнічності авторів. Мова як складна, еволюційна, ієрархічно побудована мегасистема зазнає змін на усіх своїх рівнях, існуючи у певному культурно-історичному середовищі. Характер та динаміка змін визначаються низкою факторів, серед яких ситуації мовних контактів. Гнучкість мовної системи та її кумулятивність із легкістю дозволяють мові вбирати в себе культурно маркований лексичний матеріал «чужої» мови. Такі процеси зумовлені тим, що мова не просто не існує незалежно від середовища, котрим для неї є суспільство; вона виступає засобом об'єктивної дійсності, відображенням світу особистості. Особистість опановує мову, використовує її у повсякденному житті, вбираючи в себе елементи національних культур, котрі актуалізуються у культурно маркованій лексиці, а також будує власну мовну картину світу та створює систему множинних етнічностей, що знаходять свої відображення у мові. Взаємодія особистості із представниками інших етнічних спільнот у межах одного середовища увиразнює роль мови з одного боку як етноінтегративного засобу, а з іншого – диференціюючого.

Ключові слова: етнічна ідентичність, мовна ідентичність, множинна етнічність, культурно маркована лексика, варіант мови, текст.

Пилишек Светлана. Текст как отображение множественной этнической идентичности (на материале автобиографий Н. Манделы и П. Абрахамса)

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются особенности становления и актуализации множественной этнической идентичности в условиях полиэтнической и многоязыковой среды, которая является причиной трансформации мировоззрения личности, изменений в структуре ее этнической идентичности в результате изучения второго языка. Фокус данного исследования сконцентрирован на изучении текстов автобиографий южно-африканских общественных деятелей Нельсона Манделы «Долгий путь к свободе» (*A Long Walk to Freedom*) и Питера Абрахамса «Пароль – Свобода» (*Tell Freedom*), написанных на южно-африканском варианте английского языка. Выявление каналов происхождения культурно маркированной лексики в указанных выше

автобіографіях дозволило установити факти множинної етнічної ідентичності авторів. Язык как сложная, эволюционная, иерархически построенная мегасистема поддается изменениям на всех своих уровнях, пребывая в определенной культурно-исторической среде. Характер и динамика изменений определяются рядом факторов, среди которых ситуации языковых контактов. Гибкость языковой системы и ее кумулятивность с легкостью позволяют языку впитывать в себя культурно маркированный лексический материал «чужого» языка. Такие процессы вызваны тем, что язык не просто не существует независимо от среды, которой для него служит общество; он является инструментом объективизации действительности, отображением мира личности. Личность изучает язык, использует его в повседневной общении, впитывая в себя элементы национальных культур, которые актуализируются в культурно маркированной лексике, а также строит собственную языковую картину мира и систему множественных этничностей, отображающихся в языке. Взаимодействие личности с представителями других этнических сообществ в рамках одной среды выделяет роль языка с одной стороны как этноинтегрирующего средства, а с другой – дифференцирующего.

Ключевые слова: *этническая ідентичність, мовна ідентичність, множинна етнічність, культурно маркована лексика, текст.*